

Utbildning och rådgivning i entomologiska naturvårdsfrågor i Sverige

BENGT EHNSTRÖM

Ehnström, B.: Education and advising concerning natural conservation of invertebrates in Sweden.

Ent. Meddr 55: 137-139. Copenhagen, Denmark, 1987. ISSN 0013-8851.

Since 1979 the National Board of Forestry in Sweden has arranged courses in conservation and caretaking of the ancient flora and fauna in the woodlands. For this purpose handbooks have been written, also about the invertebrates. A database of threatened invertebrates is being built up at the University of Agricultural Sciences, Uppsala.

Bengt Ehnström, Swedish University of Agricultural Sciences, Department of Plant and Forest Protection, Division of Forest Entomology, P.O. Box 7044, S-750 07 Uppsala, Sweden.

Kort historik

Entomologiska inventeringar i skyddsvärda naturtyper i Sverige har en gammal tradition. Det dröjde dock länge innan mer naturvårdsinriktade slutsatser framkom i dessa publikationer. Olov Lundblads inventeringar av insektsfaunan i Fiby urskog (1950) och andra områden i främst Uppland är bland de första exemplen på detta i Sverige. Ett antal fredningar av insekter genomfördes visserligen, men tankar på biotopskydd var mindre uttalade. Under 1960-talet, då Statens Naturvårdsverk bildades och naturvårdssektioner inrättades på länsstyrelserna, märktes ett vist ökat intresse för entomologi i naturvårdsfrågor. Vissa inventeringar över den lägre faunan utfördes främst i skyddsvärda skogsmiljöer. Tyvärr utfördes vissa av dessa inventeringar av oerfaren personal, och fel indikatorgrupper utvaldes. Det omfattande materialet från Göteborgs Naturhistoriska Museums markfaunainventeringar utnyttjades även på ett tidigt stadium för naturvårdsarbete.

Kurser och publikationer för skogsbruket

1974 utsåg dåvarande rektorn vid Skogshögskolan, professor Mårten Bendz, en arbetsgrupp för hotade växt- och djurarter i skogen. Gruppen bestod av tre personer (Inge-Mar Ahlén, Bengt Ehnström och Torleif Ingelög), som vardera skulle ansvara för vertebrater, evertrebrater och flora i skogsbruket. Tanken var att en utredning över hotade växt- och djurarter skulle genomföras, samt att detta artfaktamaterial tillsammans med sammanfattande kapitel skulle kunna publiceras som fauna- och floravårdsböcker för skogsbruket. Efter några år utkom den första faunavårdsboken omfattande ryggradsdjuren (Ahlén 1977). Under slutet av 1970-talet visade Skogsstyrelsen ett stort intresse för detta arbete, och 1979 anordnades de första kurserna i faunavård i skogsbruket för främst skogsvårdsstyrelsernas personal (andra skogliga organisationer); länsstyrelsernas naturvårdsenheter och ideella föreningar bjöds även in till dessa kurser

som omfattade en vecka, uppdelad på exkursioner och föreläsningar. Dessa omfattade även den lägre faunans biotopkrav och status. I samband med dessa kurser utarbetades en faunavårdsbok (Ahlén et al. 1986), där även evertebraterna behandlades i ett kapitel. Denna bok har nu tryckts i 5 upplagor (29.000 exemplar). I samband med att Skogsstyrelsen även anordnade florasvårdskurser 1981 inrymdes även ett avsnitt om den lägre faunan där. Redan i 1979 års föreskrifter till skogsvårdslagen (SKSFS 1979: 3) infördes naturvårdshänsynen i 21 §. Här ges en rad av specificerade hänsyn till flora och fauna i samband med bl. a. slutavverkningar, beståndsanläggningar, transportarbeten, dikning och skogsvägsbyggnad. Bl. a. står att levande eller döda boträd, helst i grupper, högstubbar, enstaka torra barrträd och enstaka grövre vindfällan kan sparas som näringsträd för sällsynta vedinsekter. Denna hänsynsparagraf bildade en grund för redan nämnda kursverksamhet. Vissa skogsvårdsstyrelser fick även hjälp ute i länen att anordna separata kurser för sin personal. Under 1984 har en organiserad kursutbildning i naturvårdsfrågor (Den lilla naturvården) startat och har beivrats av ca. 4.000 personer, främst skogsägare.

I Sverige har en utvärdering skett över hur skogsvårdslagens råd och anvisningar till naturvårdshänsyn (21 §) efterlevs (Eckerberg 1984). Under 1980-talet har även böcker om florasvård i skogsbruket utkommit (Ingelög 1981, Ingelög et al. 1984). »Faunavård i skogsbruket - Den lägre faunan« har publicerats (Ehnström & Waldén 1986) i Skogsstyrelsens regi.

På grund av Skogsstyrelsens nya föreskrifter och allmänna råd till ädellövskogslagen (SKSFS 1984: 5) har under 4 år veckokurser i ädellövskogens naturvård- och skogsskötselfrågor anordnats. Även här har möjlighet getts att ta upp den lägre faunan ur naturskyddssynpunkt. Till dessa kurser utgavs boken »Ädellövskogens ekologi och skötsel« (Almgren et al. 1984), som även innehåller ett kapitel om vård av ryggradslösa djur.

Varje år anordnar den skogsvetenskapliga

fakulteten vid SLU en höstkonferens för Sveriges skogsbruk. 1985 ägnades denna fauna- och florasvårdsfrågor i skogsbruket (Bäckström ansvarig utg. 1986).

Utbildning i vård av ryggradslösa djur i skogsmark ingår även på både grundkurs- och påbyggnadskursnivå vid skogsvetenskapliga fakulteten, SLU.

Kurser för lantbruket

Under våren och hösten 1982 anordnade Lantbruksstyrelsen i samarbete med Statens Naturvårdsverk och Riksantikvarieämbetet ett antal seminarier med åtföljande exkursioner i ämnet jordbruket, naturvården och kulturminnesvården. Målgruppen var främst lantbruksnämndernas personal i de olika länen, samt jordbrukets stora intresseorganisation LRF. Även här anslogs tid åt vård av ryggradslösa djur i jordbrukslandskapet. Lantbruksstyrelsen har sedan utgivit föreskrifter om jordbrukets hänsyn till naturvårdens intressen (LBS allm. råd 1984: 1).

Rådgivning

Genom kurser och publikationer om vården av den lägre faunan har såväl myndigheters som allmänhetens intresse för denna djurgrupps värde i naturskyddssammanhang ökat. Talrika förfrågningar från länsstyrelsernas naturvårdsenheter och från skogsvårdsstyrelser har inkommit under de senaste tio åren. Åtskilliga inspektioner av skyddsvärda områden har genomförts som uppdrag av dessa myndigheter. Som en viktig uppgift i naturvårdsarbetet har även rådgivning om lämplig inventeringsmetodik och lämpliga indikatorgrupper av insekter ingått.

I de flesta svenska län är fauna- och florasvårdsregister under uppbyggnad vid såväl läns- som skogsvårdsstyrelser. Även här har många rådfrågningar inkommit som gäller skyddsvärda insektslokaler. Flera av våra entomologiska föreningar har härvid etable-

rat ett bra samarbete med främst länsstyrelserna. I flera län deltar även entomologer i de så kallade skogsgrupperna, som är ett samarbetsorgan mellan ideella föreningar, skogsvårds- och länsstyrelserna, främst gällande den översiktliga skogsinventeringen. Genom denna upprättas skogsbruksplaner för privatägda skogar. Naturvårdshänsyn kan här läggas in i dessa planer på ett tidigt stadium.

Databank över hotade ryggradslösa djur

1984 erhöll Sveriges Lantbruksuniversitet ett uppdrag från Statens Naturvårdsverk att upprätta en databank över hotade växt- och djurarter i Sverige. Denna databank skall i framtiden vara öppen för myndigheter, ideella organisationer och forskare för att erhålla uppgifter om hotade arter. Vissa fynduppgifter kan i denna bank behöva sekretessbeläggas och endast vara tillgänglig för vissa myndigheter. För utval av arter av ryggradslösa djur och för utskrivande av artefaktablad har en kommitté bestående av 8 personer bildats. Denna faunavårdskommitté har redan haft 4 sammanträden, och det hittills utförda arbetet har koncentrerats kring utarbetande av en nationell lista över hotade ryggradslösa djur i Sverige. (Andersson et al. 1987).

Den tekniska utrustningen, dvs. terminaler och grafisk utrustning, är redan anskaffad

för banken. Detta ger bl. a. möjlighet att datalägga detaljerade utbredningskartor. En blankett för inrapportering av fund av hotade arter till databanken har även utarbetats.

Litteratur

- Ahlén, I., 1977: Faunavård - Om Bevarande av Hotade Djurarter i Sverige. Skogshögskolan/-Statens Naturvårdsverk, Stockholm. 256 pp.
- Boström, U., Ehnström, B. & Pettersson, B., 1986: Faunavård i Skogsbruket - Allmän del. Rev. uppl. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Almgren, G., Ingelög, T., Ehnström, B. & Mört-näs, A., 1984: Ädellövskog, Ekologi och Skötsel. Skogsstyrelsen, Jönköping. 131 pp.
- Andersson, H. et al., 1987: Hotade evertebrater i Sverige. - Ent. Tidskr. 108: 65-75.
- Bäckström, P.O., ansv. utg., 1986: Skogen som Natur- och Resursmark - Flora - Fauna. Skogsfakta, Konferens 9. Kons. avd. Sv. Lantbr. Univ. Uppsala. 154 pp.
- Eckerberg, K., 1984: Naturvård på Hyggen. - Skogsfakta. Flora, fauna, miljö 6, SLU Skogsvet. fak. 6 pp.
- Ehnström, B. & Waldén, H., 1986: Faunavård i Skogsbruket - Den Lägre Faunan. Skogsstyrelsen, Jönköping. 351 pp.
- Ingelög, T., 1981: Floravård i Skogsbruket. Del 1 - Allmän del. Skogsstyrelsen, Jönköping. 153 pp.
- Thor, G. & Gustafsson, L., 1987: Floravård i Skogsbruket. Del 2 - Artdel. 2:a upplagan Skogsstyrelsen, Jönköping. 458 pp.
- Lundblad, O., 1950: Studier över Insektafaunan i Fiby Urskog. K.V.A. Avh. Naturskyddsärenden 6, Stockholm. 235 pp.